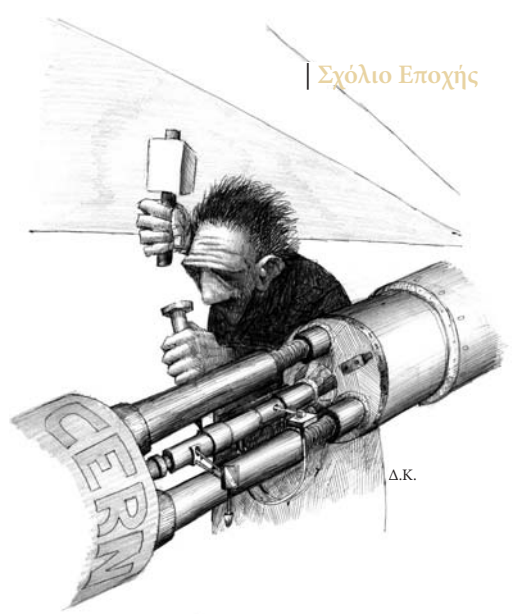

Το Ανθρωπολογικό Παράδοξο της Ψηφιακής Εποχής

Καθώς η τεχνολογία εισβάλλει στην καθημερινή ζωή, οι αναγκες και οι στόχοι του ανθρώπου στρέφονται προς αυτήν. Οι επιτυχίες όμως στον τεχνολογικό τομέα του έχουν δημιουργήσει την πίστη ότι όλα είναι δυνατά, ακόμη κι οι επεμβάσεις για την βελτίωσή του ίδιου του ανθρώπου. Η αντίληψη αυτή ωστόσο εγκυμονεί κινδύνους, καθώς θέτει το ανθρώπινο πρόσωπο σε δεύτερη θέση. [Σελ. 147-151]

του Διαμαντή Κρυωνίδη

Υπ. δρος Θεολογίας ΑΠΘ

Ο Μεγάλος Επιταχυντής Ανδρονίων (LHC), το πιο φιλόδοξο πείραμα του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Πυρηνικής Έρευνας (CERN) υπόσχεται, όταν βέβαια επαναλειτούργήσει,¹ με το πλήθος των διαφορετικών πειραμάτων που θα φιλοξενήσει να μας βοηθήσει στην διεύρυνση της γνώσης μας για το Σύμπαν, στον έλεγχο του Καθιερωμένου Μοντέλου,² και ίσως τελικώς στην διατύπωση μιας Θεωρίας των Πάντων. Ακρογωνιαίος λίθος και πηγή πολλών επιστημονικών συζητήσεων γύρω από το πείραμα του CERN αποτέλεσε και η αναζήτηση για την ύπαρξη του «μποζόνιου του Χιγκς», του θεωρητικού σωματιδίου που εξηγεί γιατί η ύλη έχει μάζα, γνωστού και ως «σωματιδίου του Θεού».³

Στην ανθρώπινη ιστορία η φαντασία και η επιστημονική γνώση, μαζί με την θεραπευαίνιδα της την τεχνολογία, προέτρεπαν τον άνθρωπο σε μεγαλύτερες κάθε φορά προκλήσεις. Στα πλαίσια αυτά, η αναζήτηση για το «σωματίδιο

Αν ωστόσο δεν
μπορούμε να
περιορίσουμε την
έμφυτη τάση να
επιθυμούμε το
«ακατόρθωτο»,
τότε ζωτικής
σημασίας είναι
να θέσουμε στο
κέντρο της σκέψης
μας το ανθρώπινο
πρόσωπο

του Θεού» καταγράφεται ως ένα ακόμη βήμα στη συνεχή προσπάθεια του ανθρώπου να κατανοήσει τον κόσμο που τον περιβάλλει, μια προσπάθεια στην οποία ωθείται από αιτιοκρατική σχεδόν αναγκαιότητα. Σαν να πρόκειται για κάτι εγγεγραμμένο μέσα του, ο άνθρωπος αναζητά την αιτία και το σκοπό του κόσμου, συχνά ωστόσο οι πράξεις του τον οδηγούν σε νέους πύργους της Βαβέλ.⁴ Η πρόκληση σήμερα είναι βέβαια μεγαλύτερη. Διότι, ενώ στην γνωστή διήγηση της Βίβλου οι άνθρωποι με τη χρήση νέων μεθόδων θέλησαν να φθάσουν στον ουρανό,⁵ η τεχνολογία σήμερα δίνει τη δυνατότητα στον άνθρωπο να θέσει ακόμη πιο υψηλούς στόχους.

Διαπιστώνεται καθημερινά πως με την συμβολή της επιστήμης και της τεχνολογίας ο άνθρωπος έχει τη δύναμη -για πρώτη φορά τόσο ριζικά- να επαναπροσδιορίσει το περιβάλλον με τους δικούς του όρους, κατά το δοκούν, αποκλείοντας και αυτούς ακόμη τους περιορισμούς της φύσης. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα το φυσικό περιβάλλον να μην διαδραματίζει πια τον ίδιο ρόλο στην βιολογική εξέλιξη του ανθρώπου. Στις μέρες μας η εξέλιξη του ανθρώπινου είδους καθορίζεται μ' ένα μοναδικά δραστικό τρόπο από τον ίδιο τον άνθρωπο και τον τεχνολογικό του πολιτισμό. Με την υπάρχουσα δυναμική στο άμεσο μέλλον θα γίνουμε μάρτυρες σημαντικών νέων εξελίξεων. Από την βιοτε-

Φωτ.: Α. Λιαπόπουλος

χνολογία που οραματίζεται τον ανθρώπινο οργανισμό με τεχνητά μέλη και εμφυτεύματα από νευρομιμητικά κυκλώματα, έως την πρόταση της γενετικής για γονιδιακή βελτίωση του είδους, η τεχνολογία ανοίγει την δυνατότητα για τον σχεδιασμό του «νέου ανθρώπου».⁶

Παράλληλα, καθώς η τεχνολογία εισβάλλει στην καθημερινή ζωή, ολοένα και περισσότερο η ίδια η ανθρώπινη ύπαρξη, οι ανάγκες και οι στόχοι του ανθρώπου στρέφονται προς την τεχνολογία. Αυτή ορίζει όχι μόνο τον χρόνο του, αλλά και τις επαγγελματικές του επιλογές. Και είναι οι νέες εφαρμογές της ψηφιακής εποχής στο χώρο της «ψυχαγωγίας» που απορροφούν τον άνθρωπο μακριά από την ίδια την πραγματικότητα και υποκαθιστούν σε ορισμένες περιπτώσεις και αυτήν ακόμη την ανθρώπινη επαφή. Και στο σημείο αυτό ακριβώς βρίσκεται το παράδοξο. Ενώ τα επιτεύγματα της τεχνολογίας και της επιστήμης υποσχονται να υπηρετούν τον άνθρωπο, τελικώς φαίνεται να έχουν υποτάξει την ανθρώπινη ύπαρξη σ' έναν «υλικό» κόσμο αυτοσκοπού, τον οποίο διαπερνά μια νέα πίστη που στηρίζεται στην πεποίθηση ότι όλα είναι εφικτά.

Έτσι σε μια περίοδο που η ανθρωπότητα καλείται να αντιμετωπίσει κρίσιμα ζητήματα, αναρωτιέται κανείς αν το αστικοποιημένο και εσχάτως ψηφιακό περιβάλλον αποτελεί μια μορφή υπερτιμημένης πολιτισμικής αυταπάτης για

Γ. Γρηγοριάδου

την οποία με περισσή αυταρέσκεια ο άνθρωπος επιάρεται. Με δεδομένο πως «η πρόοδος στις ανθρώπινες σχέσεις και η ευημερία δεν είναι αυτονόητες συνέπειες της τεχνολογικής ανάπτυξης [...], η επικοινωνία και η αλληλοκατανόηση μεταξύ των ανθρώπων είναι το ίδιο προβληματική» όπως και στην βιβλική εποχή και δημιουργούν βάσιμες ανησυχίες για το μέλλον του ανθρώπινου πολιτισμού.⁷

Η βιβλική διήγηση του πύργου της Βαβέλ συνεχίζει να υπενθυμίζει στον άνθρωπο, που θέλει να υπερβεί κάθε όριο, τις συνέπειες της αλαζονείας, της υπέρμετρης εμπιστοσύνης στις ανθρώπινες δυνατότητες και της δίψας για ατομική δικαίωση και δόξα. Διότι συχνά, κι αυτό το ανακαλύπτει όταν είναι πια αργά, οι συνέπειες των επιλογών του τον οδηγούν όχι στην δόξα, αλλά στην πτώση.⁸ Αποτυγχάνουμε, γιατί αυτό που απουσιάζει από τον «προηγμένο» πολιτισμό μας είναι μια ερμηνευτική προσέγγιση «του γεγονότος της ανθρώπινης ύπαρξης, ο φωτισμός εκείνων των πτυχών του ανθρώπινου είναι, οι οποίες μένουν απρόσιτες στην αντικειμενική αιτιολόγηση» και δεν εξαντλούνται σε μια περιγραφική ανθρωπολογία.⁹ Κι αυτό δεν είναι ζήτημα επιστημονικό, πολύ δε περισσότερο τεχνολογικό. Η μοναδική, ανόμοια και ανεπανάληπτη φύση του προσώπου, που μετέχει οργανικά σ' αυτόν τον κόσμο, αποκαλύπτεται, όταν ενεργείται η ύπαρξη όχι με όρους αναγκαιοτήτων-περιορισμών της ανθρώπινης φύσης, αλλά με την ελευθερία του εκ-στατικού έρωτα,¹⁰ γεγονός που υπερβαίνει τα όρια της επιστήμης και της τεχνολογίας.

Υπό αυτές τις προϋποθέσεις, το μεγάλο στοίχημα δεν είναι αυτό μεταξύ του Χιγκς και του Χώκινγκ, σχετικά με το αν το πείραμα του CERN θα βρει το σωματίδιο του Θεού ή όχι, αλλά το αν ο άνθρωπος πάψει να αναζητά ψυχολογικές βεβαιότητες στον τεχνολογικό πολιτισμό. Η εγωκεντρική τοποθέτηση του ανθρώπου απέναντι στην ίδια την ζωή μάς εμποδίζει όχι μόνο να ομολογήσουμε τις λάθος επιλογές μας, αλλά και να αναγνωρίσουμε την αποσπασματική προσέγγιση της ανθρώπινης ύπαρξης, την απομάκρυνσή μας από τον «πλησίον» αλλά και την διάρρηξη των σχέσεών μας με τον φυσικό κόσμο. Προχωρούμε ως μικροί τυχοδιώκτες-θεοί σε μια αναδημιουργία του ανθρώπου και του κόσμου, αλλά φοβάμαι μήπως ομολογήσουμε το λάθος των επιλογών μας όταν θα είναι ήδη αργά. Και ίσως

τότε δεν θα μπορούμε απλά να αλλάξουμε ζωή.¹¹

Σημειώσεις Τέλους

1. Η λειτουργία του Μεγάλου Επιταχυντή Αδρονίων (LHC) διακόπηκε τον Οκτώβριο του 2008, όταν μεγάλη ποσότητα υγρού ήλιου, που χρησιμοποιείται ως ψυκτικό υγρό, διέρρευσε μέσα στο κυκλικό τούνελ του LHC και χρειάστηκε να κληθεί η πυροσβεστική. Η επαναλειτουργία του τοποθετείται στις αρχές του καλοκαιριού του 2009, σύμφωνα με ανακοίνωση των υπευθύνων του ΕΟΠΕ.

2. Το Καθιερωμένο Μοντέλο, η θεωρία της Μεγάλης Έκρηξης, αποτελεί το κυρίαρχο επί του παρόντος θεωρητικό μοντέλο για την φύση του Σύμπαντος. Οι υποστηρικτές του έχουν εναποθέσει πολλές ελπίδες στο εν λόγω πείραμα, καθώς εντείνεται η κριτική που δέχονται. Βλ. ενδεικτικά «Μία ανοιχτή Επιστολή προς την Επιστημονική Κοινότητα», (22 Μαΐου 2004), *New Scientist*, διαθέσιμη και στην ιστοσελίδα <http://www.cosmologystatement.org/>.

3. Το σωματίδιο αυτό προτάθηκε πριν από 40 χρόνια από τον Βρετανό φυσικό Πίτερ Χιγκς ως αναπόσπαστο τμήμα του Καθιερωμένου Μοντέλου της σωματιδιακής φυσικής.

4. Η λέξη «Βαβέλ» σημαίνει σύγχυση. Η γλωσσική σύγχυση που επέφερε ο Θεός στους ανθρώπους στη Βαβέλ εξαιτίας της αλαζονείας τους είχε ως αποτέλεσμα να μην μπορούν πλέον να συνεννοηθούν και το σχέδιο να μείνει ανολοκλήρωτο.

5. Γένεσις, 11,3-4: «(3) [...] άρχισαν να χρησιμοποιούν πλήθρες αντί για πέτρες και πίσσα αντί για λάσπη. (4) Μετά είπαν: Έλάτε να χτίσουμε μια πόλη, κι έναν πύργο που η κορφή να φτάνει στους ουρανούς. Έτσι θα γίνουμε ονομαστοί και δε θα διασκορπιστούμε πάνω στη γη». Η ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ, (Αθήνα: Ελληνική Βιβλική Εταιρεία), (1997).

6. Βλ. ενδεικτικά *Human Genetics Alert*, στην <http://www.hgalert.org/> αλλά και Theodore W. Berger, Dennis L. Glanzman (editors), *TOWARD REPLACEMENT PARTS FOR THE BRAIN, IMPLANTABLE BIOMIMETIC ELECTRONICS AS NEURAL PROSTHESES*, (MIT), (2005).

7. Μιλτ. Κωνσταντίνου, *ΡΗΜΑ ΚΥΡΙΟΥ ΚΡΑΤΑΙΟΝ*, (Θεσσαλονίκη), (1990), σ. 181.

8. Μιλτ. Κωνσταντίνου, ό.π., σελ. 180.

9. Χρ. Γιανναράς, *ΑΛΦΑΒΗΤΑΡΙ ΤΗΣ ΠΙΣΤΗΣ*, (Αθήνα: Δόμος), (1996), σ. 85.

10. Χρ. Γιανναράς, *ΤΟ ΑΙΝΙΓΜΑ ΤΟΥ ΚΑΚΟΥ*, (Αθήνα: Έκαρος), (2008), σ. 76.

11. «Με τι καρδιά, με τι πνοή, τι πόθους και πάθος πήραμε τη ζωή μας· λάθος! Και αλλάξαμε ζωή.» Γ. Σεφέρης, *Άρνηση*.

Ενώ τα επιτεύγματα της τεχνολογίας και της επιστήμης υπόσχονται να υπηρετούν τον άνθρωπο, τελικώς φαίνεται να έχουν υποτάξει την ανθρώπινη ύπαρξη σ' έναν «υλικό» κόσμο αυτοσκοπού